

Prvi ruralni parlament Crne Gore, 14. – 17.05. 2023. godine, Nikšić

DEKLARACIJA

Ruralni parlament Crne Gore je platforma koja omogućava: da se glas populacije ruralne Crne Gore bolje čuje; bolju komunikaciju između ruralnih zajednica i institucija; promovisanje solidarnosti i aktivnost ljudi sa sela. Ova platforma doprinosi da se potrebe i interesi ruralne populacije snažnije zastupaju i bolje pozicioniraju u nacionalnim i lokalnim politikama ruralnog razvoja i poljoprivrede.

Imajući u vidu činjenicu da se čitava teritorija Crne Gore može smatrati ruralnom te da su poljoprivreda i ruralni razvoj u Crnoj Gori poslednjih godina visoko na agendi Vlade i prepoznati su kao jedan od glavnih razvojnih prioriteta, poljoprivredni sektor kao izvor potencijalnog rasta i prostor za kreiranje radnih mjesta je oduvijek predstavljao bitan element crnogorskog kao i evropskog društvenog i kulturnog naslijeđa.

Učesnici Prvog ruralnog parlamenta Crne Gore su imali priliku da kroz niz aktivnosti tokom njegovog trajanja artikulišu izazove shodno definisanim temama i daju određene preporuke institucijama kako bi evropska perspektiva postala stvarnost za crnogorski ruralni razvoj i poljoprivredu:

- Žene su ključne za društveni i ekonomski razvoj ruralnih područja, a uloga žene u crnogorskoj poljoprivredi i uticaj na očuvanje i razvoj sela u Crnoj Gori je nemjerljiv. Crna Gora nema konkretne mehanizme, strategije, zakone... kojima je ključni prioritet poboljšanje položaja žena na selu. Programi za poboljšanje zapošljivosti žena u ruralnim područjima su odavno istekli, polazne pretpostavke za sačinjavanje novih danas su iste ili gore a mjerljivih rezultata javno dostupnih gotovo da nema. Strategija razvoja ženskog preduzetništva Crne Gore 2021 – 2024 godine, prepoznanje ih kao posebnu i osjetljivu kategoriju kroz svega par aktivnosti. Sporadično, po koja nevladina organizacija sprovede projekat osnaživanja žena na selu ali bez dugoročnih i opsežnijih efekata. Uostalom, nije lako “osnažiti” toliko snažne žene, potreban je cjelovitiji i temeljniji pristup. U međuvremenu, trend iseljavanja žena sa ruralnih područja drastično je veći u posljednjim godinama. Osnovni razlozi su nedostatak infrastrukture, nedostatak pristupa javnim servisima poput zdravstva i školstva i nedostatak osnovnih i elementarnih uslova za život, kao što je nedostatak vode u kućama, zvanični su podaci. Skromna a velikodušna, često sputana društvenim očekivanjima i porodičnim obrascima ponašanja, žena na selu dostojanstveno nosi breme života. Do kosti posvećena porodici, ne misli o sebi. Ne žali se, tiho i mirno sve podnosi i prihvata. Njena leđa su pognuta, ruke čvornovate, lice čisto. Pravičnog a mekog srca. Duše koja zna sve zakone čovjeka i prirode.

Moramo djelovati i uticati da se unaprijedi položaj žena u još uvijek izrazito tradicionalnim društvenim konceptima gdje je žena sa pravom nazvana “nevidljiva heroina” jer njen značaj, uloga i položaj su mnogo manje vidljivi nego muškaraca kao dominantnih nosioca domaćinstava i ugleda u porodici i uopšte društvenoj zajednici, odnosno njihova uloga je mnogo manje vidljiva nego što stvarno jeste. Neophodno je dalje osnaživanje žena u ruralnim područjima u smislu korištenja i uživanja prava koja im pripadaju koja im obezbjeđuju rodnu ravnopravnost u svakom smislu.

Zajedničkim djelovanje svih činilaca u našem društvu, potrebno je izvršiti snažan pritisak na sve ostale učesnike u zajednicama jer se osvijetljavaju problemi koji su barijera uživanju prava

a: Mrkošnica bb, Nikšić,
t: 382 40 229 225,
e: info.ruralnamreza@gmail.com,

žena u ruralnim oblastima zahvaljujući tradicionalnoj dominaciji muškaraca i u smislu ugleda, a i ostvarivanju materijalnih prihoda, prava nasljeđivanja, vlasništva i upravljanja imovinom. Čitav ovaj proces otvoriće vrata ženskoj inicijativi i preduzetničkim poduhvatima u ruralnim područjima. Samim tim snaženjem žena povećava se mogućnost sprječavanja migracija u gradove i njihovog ostanka u ruralnim zajednicama. A duboko smo svjesni da bez njihovog učešća u životu bilo kojih zajednica, pogotovu ruralnih, nema ni opstanka zajednica, a ni razvoja. Jer bez njihovog rada, znanja i vještina ugasila bi se mnoga domaćinstva, obustavile prerade i produkcija tradicionalnih proizvoda, oslabile ionako skromne lokalne ekonomske aktivnosti u ruralnim oblastima.

- Crna Gora je uspostavila osnovni pravni i institucionalni okvir za koordinaciju, komunikaciju i saradnju između institucija sa jedne strane i organizacija civilnog društva, predstavnicima privrede te sa zainteresovanim građanima sa druge strane, međutim pravni i institucionalni mehanizmi za saradnju koji su stvoreni, imaju ograničen uticaj i više se koriste kao formalni mehanizmi, a manje za praktični i stvarni dijalog. Suštinski imamo ograničen uticaj pravnih i institucionalnih mehanizama za saradnju pomenutih stejkholdera, te nedostatak odgovarajućih analiza stanja i davanja konkretnih preporuka za politike vezane za ruralni razvoj, kao i nedostatak odgovarajuće funkcionalne platforme za saradnju, i razmjenu iskustava i mišljenja

Dodatan izazov je i nedovoljna aktivnost organizacija civilnog društva, predstavnika privrede i drugih zainteresovanih građana da preuzmu aktivniju ulogu u razvojnoj saradnji i nedostatak mehanizama i platformi za njihovo efikasno učešće u budućem oblikovanju i implementaciji razvojne saradnje i ruralnih politika.

Da bi sistem saradnje u oblasti održivog ruralnog razvoja bio potpuno funkcionalan u Crnoj Gori, te da bi imali dobru komunikaciju između svih relevantnih činilaca, potrebno je objasniti i promovisati ove koncepte crnogorskim organizacijama civilnog društva, predstavnicima privrednog sektora i drugim zainteresovanim građanima te izgraditi njihove kapacitete u ključnim oblastima i stvoriti novu funkcionalnu platformu za komunikaciju i saradnju sa predstavnicima javnog, privatnog i civilnog sektora u Crnoj Gori.

Imajući u vidu navedeno, lokalne i nacionalne institucije moraju da pokažu veću otvorenost prema sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja posebno u smislu implementacije postojećih mehanizama komunikacije kao i kroz njihovo osavremenjivanje te pronalaženje novih načina efikasne komunikacije posebno kada se radi o donošenju i implementaciji politika koje će imati uticaj na njih. Dodatno, odgovornost na animaciji ruralne zajednice kako bi učestvovala u svim procesima donošenja odluka mora počivati na lokalnim i nacionalnim institucijama čija je uloga upravo u osiguravanju ravnopravno učešće svih u proces kreiranja i implementacije politika koje se tiču svakog građanina naše države.

- U okviru izmjene i dopune Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju, te sprovođenja programa IPARD III planirana je implementacija LEADER pristupa u Crnoj Gori, kao i početak procesa osnivanja Lokalnih akcionih grupa (LAG-ova) u Crnoj Gori što će svakako u perspektivi značiti veliku pomoć lokalnim samoupravama da preokrenu trendove depopulacije i pretvore svoja ruralna područja u bolje mjesto za život. Međutim, nivo svijesti i znanja ruralnih aktera o navedenih temama je na izuzetno niskom nivou i navedeni ključni akteri ovog procesa nemaju neophodne informacije o značaju navedenih procesa za njihove lokalne zajednice. LAG-ovi će u budućnosti biti nosioci razvoja lokalnih zajednica u ruralnim sredinama doprinoseći ne samo povećanju kvaliteta života već i većim uključivanjem zajednice u procese kreiranja i praćenja implementacije javnih politika kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou primjenjujući pristup „odozdo ka gore“ što je i jedan od osnovnih demokratskih postulata. Dakle, rješavanjem navedenih problema dolazimo do aktivnijeg učešća svih činilaca koji se bave ruralnim razvojem, ali i lokalne zajednice, u proces kreiranja, donošenja i monitoringa politika ruralnog razvoja u Crnoj Gori.

U pojedinim zemljama EU, LEADER pristup se sprovodi gotovo tri decenije a imajući u vidu činjenicu da je pridruživanje i implementacija standarda EU prioritet prve vrste u Crnoj Gori sama primjena LEADER pristupa je nužna u što skorijem periodu a sve u cilju doprinosa uravnoteženijem teritorijalnom razvoju ruralnih područja u Crnoj Gori.

LAG treba da bude osnovni pokretač lokalne zajednice. Prvi koraci koji bi trebali istovremeno da se dešavaju su podizanje nivoa znanja građana o LAGovima kako bi imali više inicijativa za njihovo osnivanje i to kroz organizaciju radionica, informativnih sesija, seminara itd. Nakon informisanja građana preporučuje se pokretanje inicijativa za osnivanje LAG-ova na terenu, jer bez inicijative sa terena institucije neće nikada pokrenuti pitanje formiranja pravilnika i ostale dokumentacije za akreditaciju Lagova. Paralelno sa ovim procesom, potrebno je u što kraćem roku početi usvajati regulative za uspostavljanje LAG-ova i to kroz participativan i otvoren proces kako bi se što bolje odgovorilo na potrebe zajednice. Kao preduslov za gore navedeno, potrebno je izdvojiti posebna novčana sredstva iz Agrobudžeta kojim bi se finansirale inicijative za LEADER i LAG.

- Mladi iz ruralnih područja imaju generalno manje mogućnosti u odnosu na svoje vršnjake iz razvijenijih urbanih sredina te se samim tim nalaze u velikom riziku od socijalne isključenosti. Demografska situacija u Crnoj Gori nam pokazuje na zabrinjavajuću činjenicu da imamo negativne trendove u smislu raseljavanja mlađe populacije iz ruralnih sredina u urbane sredine te da se suočavamo sa ozbiljnim problemom starenja populacije u ruralnim sredinama. Ovakva situacija će imati za posljedicu neravnomjeran razvoj na nivou države odnosno nastaviće se širenje jaza između razvijenosti određenih područja što će za posljedicu dalje imati napuštanje ruralnih područja koja će ostati samo potencijal ekonomskog razvoja države i pretvoritiće se u vikend naselja. Konkretni problemi za mlade u ruralnim sredinama se najviše tiču nedovoljno razvijene komunalne i putne infrastrukture, loše dostupnosti interneta, nedostatka dostupnosti različitih usluga za mlade, pristupa neformalnom obrazovanju za

mlade, te nedostatka društvenih, kulturnih i sportskih sadržaja. Ovakva situacija ima za posljedicu mlade u ruralnim područjima koji imaju slabiju mogućnost za edukaciju, zaposlenje te pokretanje sopstvenog biznisa a u krajnjem i za osamostaljenje usljed niskog kvaliteta života u ruralnim sredinama.

Potreban je ozbiljan sistemski pristup ovom problemu u smislu kreiranja i implementacije politika gdje taj proces mora biti participativan u odnosu na mlade kako bi se prepoznale njihove realne potrebe te kako bi im se omogućilo da upravo oni učestvuju i u osmišljavanju rješenja za njihove potrebe. Dodatno je neophodno osigurati više budžetskih sredstava za implementaciju novih politika koje će za cilj imati poboljšanje uslova za mlade u ruralnim područjima, neophodno je sprovesti sve one akcije u smislu kreiranja bolje infrastrukture, dostupnosti posebnih linija za ekonomsko osnaživanje mladih kao budućih nosilaca ekonomskog razvoja u ruralnim sredinama. Neophodno je stvoriti ne samo ekonomske uslove već je potrebno kreirati i implementirati one aktivnosti koje će značiti i dostupnost onog sadržaja koji će značiti poboljšanje ukupnog kvaliteta života mladih u ruralnim područjima posebno se osvrćući na inovacije i trendove u digitalnoj eri u kojoj trenutno živimo.